

УДК 351.75:355.02

JEL Classification: H83, K42

DOI: <https://doi.org/10.64076/eecsr250708.23>

Штонда Р. М.,

начальник науково-дослідного відділу,
Військовий інститут телекомунікацій та
інформатизації імені Героїв Крут, м. Київ

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ТА АУДИТ, ЯК МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

У сучасних умовах широкомасштабної збройної агресії проти України питання доброчесності та ефективного використання ресурсів у військовій сфері набувають особливої ваги. Можливі факти корупції у військових організаційних структурах не лише підривають обороноздатність держави, а й створюють загрози життю та безпеці особового складу. Одним із ключових елементів антикорупційної політики у військових організаційних структурах є внутрішній контроль та аудит. Ці механізми покликані своєчасно виявляти ризики, запобігати порушенням та формувати довіру суспільства до Сил оборони України.

Внутрішній контроль – комплекс заходів, що ґрунтуються на управлінській відповідальності та підзвітності і застосовуються керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності розпорядника бюджетних коштів і підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління [1].

Внутрішній аудит – незалежна, об'єктивна діяльність, що передбачає здійснення аудиторських досліджень (оцінки з надання впевненості) та аудиторського консультування для сприяння розпоряднику бюджетних коштів у досягненні цілей, завдань і конкретних результатів своєї діяльності [1].

Одночасне проведення внутрішнього контролю та аудиту забезпечить системну протидію корупції, формуючи середовище доброчесності у Силах оборони України.

Внутрішній контроль та аудит у військовій сфері має виконувати такі ключові функції:

- фінансовий контроль, який полягає в перевірці правильності використання бюджетних коштів, зокрема на закупівлі, утримання озброєння та військової техніки, заробітну плату;
- контроль матеріально-технічних ресурсів, що полягає в інвентаризації майна, матеріальних засобів, озброєння та військової техніки;

- оцінка ефективності управлінських рішень, що полягає в перевірці відповідності наказів і дій начальників/командирів чинному законодавству та інструкціям;

- моніторинг оборонних контрактів (особливо в умовах великої кількості екстрених закупівель і гуманітарної допомоги);

- виявлення конфліктів інтересів, нецільового використання коштів, прихованих схем збагачення.

Попри наявність правової основи для внутрішнього контролю в Силах оборони України, система стикається з низкою викликів:

- формалізм проведення перевірок призводить до того, що перевірки часто проводяться без глибокого аналізу ризиків, за шаблоном, без реального виявлення проблем;

- недостатня незалежність аудитора чи аудиторських підрозділів призводить до того, що виникають конфлікти інтересів із-за того, що внутрішні аудитори чи аудиторські підрозділи часто підпорядковуються тим, кого вони перевіряють;

- низька кваліфікація персоналу;

- опір з боку начальників/командирів військових організаційних структур тягне за собою приховування інформації, блокування перевірок або створення штучних перешкод;

- фактор воєнного стану призводить до об'єктивних труднощій під час проведення перевірок у бойових умовах, а також є обмеження доступу до документів.

Для підвищення ефективності внутрішнього контролю та аудиту в Силах оборони України доцільно:

- посилити незалежність аудиторів чи аудиторських підрозділів. Вони мають підпорядковуватися безпосередньо незалежній наглядовій раді;

- підвищити рівень підготовки особового складу. Регулярно проводити тренінги, сертифікацію, обмін досвідом із міжнародними партнерами;

- автоматизувати процеси контролю. Впроваджувати електронний документообіг, цифровий моніторинг витрат, централізовані платформи закупівель;

- використовувати ризик-орієнтований підхід. Фокусувати перевірки на найбільш вразливих сферах (логістика, паливо, технічне обслуговування);

- залучати зовнішній контроль. Активніше співпрацювати з Національним агентством з питань запобігання корупції, Національним антикорупційним бюро України, Державним бюро розслідувань, а також незалежними експертами та громадськими ініціативами.

В умовах війни та масового використання державних ресурсів, внутрішній контроль та аудит у військовій сфері – це не бюрократична формальність, а критично важливий інструмент забезпечення ефективності, прозорості та національної безпеки. Без належного контролю військові організаційні структури ризикують стати вразливими до внутрішніх загроз, що не менш небезпечні, ніж зовнішні. Посилення антикорупційної спроможності через модернізацію системи аудиту дозволить Україні не лише перемогти у війні, а й побудувати в майбутньому сильні, підзвітні Сили оборони.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI : станом на 5 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 04.07.2025).